

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Kannatamme kaikkia toimenpiteitä, jotka tekevät julkisista hankinnoista houkuttelevia ja tehokkaita ja lisäävät tervettä kilpailua. TEM:n luonnoksessa esitetyt keinot eivät kuitenkaan välttämättä johda säästöihin ja kilpailun lisääntymiseen. On vaarana, että keinot lisäävät hankintayksikköjen jo nykyisellään isoa työkuormaa ilman että tavoiteltavaa hyötyä saavutetaan.

Esimerkkinä luonnoksessa esitetty velvoite kilpailutuksen uusimisesta tilanteessa, jossa hankintayksikkö saa vain yhden tarjouksen. Tarjouksia ei välttämättä saada toisellakaan kierroksella enempää, mutta uuden kilpailutuksen läpivieminen vie aikaa ja resursseja. On vaikea nähdä, että kilpailutuksen uusiminen tekisi siitä houkuttelevamman ja lisäisi tarjousten määrää.

Hankimme paljon esim. spesifejä tutkimuslaitteita, joiden markkinat ovat hyvin kapeat. Usein laitteilla ei ole kuin yksi toimittaja.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Markkinakartoitus on mielestämme hyvä ja kannatettava asia. Muutoin esityksen myötä byrokratia lisääntyisi, mm. ilmoitusmenettely kansallisissa hankinnoissa ja pakolliset suorahankinnasta ilmoittamiset kuormittavat hankintayksiköitä.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

65§ Markkinakartoitus

Hankintojen huolellinen valmistelu on onnistuneen kilpailutuksen lähtökohta. Organisaatiossamme kilpailutukset valmistellaan aina huolellisesti ja markkinakartoitusta suositetaan ainakin isommissa hankinnoissa.

Sinänsä velvoitteen kirjaaminen lakiin ei tuo mitään varsinaista uutta meille.

75§ Hankinnan jakaminen osiin:

Jakaminen on sinänsä kannatettava ja voi lisätä pienten ja keskisuurten yritysten pääsyä markkinoille ja julkisten hankintojen toimittajaksi. On hyvä, että lakiin ollaan sisällyttämässä riittävän laajat poikkeusmahdollisuudet jakamisvelvollisuudesta. Esim. laitteiden osalta on tärkeää, että niihin kiinteästi liittyvät huoltopalvelut ja varaosat voidaan hankkia samalta taholta.

Hankinnan jakattomuus osiin edellyttää hankintayksiköiltä lisätoimenpiteitä (selvitykset ja perustelut) sekä lisäävät turhaa valitusriskiä.

124 § Hankintamenettelyä koskeva kertomus:

Tekstin tulisi olla yksityiskohtaisempi (ei "riittävä" , "keskeinen" jne.) jotta hankintayksiköllä olisi selkeät työkalut käytössään selvitystä ja kuvausta laatiessaan. Tämä siitä syystä, että asian johdosta ei tulisi uutta "turhaa" valitusmahdollisuutta.

125§ Hankintamenettelyn keskeyttäminen:

Tarkoituksenmukaisen toteutustavan löytäminen saattaa vaarantaa hankintayksikön mahdollisuuden hankkia juuri sellaisia palvelua tai laitteistoja, joita hankintayksikkö todellisuudessa tarvitsee. Tarjoajat myyvät omia tuotteitaan, eivätkä aina ole valmiita toimittamaan laitteita/palveluita, joita hankintayksikkö tarvitsee esim. tutkimustoiminnassa. On tärkeää, että hankintayksiköllä olisi edelleen mahdollisuus aidosti määritellä ne tarpeet, joita sillä kussakin hankinnassa on ilman että markkinat pääsevät "päättämään", että hankintayksikölle riittää huonompi lopputulos.

Keskeyttäminen lisää byrokratiaa ja ajanhukkaa sekä mahdollisesti valituksia. Byrokratia ja ajanhukka lisääntyy myös tarjoajien puolella.

Uudistus tulee lisäämään rajoitetun menettelyn käyttöä, mikä on sinänsä raskaampi menettely sekä hankintayksiköille että tarjoajille. On muistettava, että julkisiin kilpailutuksiin osallistuminen on jo nykyisellään varsin raskasta pienille ja keskisuurille yrityksille.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Markkinavuoropuhelu on kannatettava toimintatapa ja lisää hankintayksiköiden mahdollisuutta tavoittaa tarjoajia.

Tarjoajien määrän lisääntyminen ei välttämättä tuo todellisia säästöjä; saadut tarjoukset eivät aina ole realisia. Tämä aiheuttaa ongelmia ja lisätöitä kilpailutuksessa (täsmennyspyynnöt) ja sopimuskaudella (palvelua ei kyetä toteuttamaan sopimuksen mukaisesti).

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Kategorinen 10 % omistusvaatimus ilman poikkeuksia on liian raju. Väärinkäytösten välttämiseksi joku selkeä prosenttiosuus on hyvä olla, mutta 10 % tarkoittaa sitä, että sidosyksiköllä saa olla max kymmenen omistajaa. Pienten korkeakoulujen osalta tämä on varmasti hankalaa.

Ulosmyyntirajaus on jossain määrin liian tiukka.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Pienten korkeakoulujen osalta rajoitus nostaa tavaroiden ja palveluiden hintaa, koska ne eivät voi enää olla mukana isommissa sidosyksiköiden palveluissa.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Uudistus lisää pienten korkeakoulujen oman työn määrää ja kustannuksia. Näillä tahoilla saattaa olla myös puutteellinen ammattitaito kilpailutusten toteuttamisissa, jolloin tarvitaan lisää resurssointia ja aiheutuu lisäkustannuksia.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Organisaatiomme kannalta olennaisia hyötyjä ei ole odotettavissa. Taloudellisesta näkökulmasta katsottuna seuraukset ovat todennäköisesti miinusmerkkisiä.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäajat ovat liian tiukat. Sidosyksikkörakenteiden purkamiselle ja vaihtoehtoisten toimintatapojen luomiselle tulee antaa huomattavasti pidempi aika. 1,5 vuoden sijasta vähintään 3 vuoden siirtymäaika on realistisempi. Samalla pidempi siirtymäaika hajauttaa hankintayksiköiden toimia, eivätkä kaikki tule markkinoille yhtä aikaa; se vähentäisi entisestään saatavuutta markkinoilla. Pidempi siirtymäaika varmistaisi paremmin tarjoajien markkinoille tulon tyydyttämään julkisten hankkijoiden tarpeita.

Pienet korkeakoulut saattavat hävitä ja saada niukkojen markkinoiden vuoksi liian kalliita tarjouksia tai jopa jäädä kokonaan ilman tarvittavaa palvelua.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Poikkeuksia pitäisi olla:

Olisi hyvä, jos vaadittuun omistusosuuteen laskettaisiin yhteen konsernin kokonaisomistusosuus. Samoin konsernirakenteessa tulisi sallia konserniyhtiöiden käyttö sidosyksikkönä. Esim. omassa korkeakoulukonsernissamme talouden pääkirjanpidon ja palkanlaskennan ollessa korkeakoulukohtaisesti eri toimittajilla, tilanne lisää korkeakoulujen oman työn määrää merkittävästi(joutuvat pyörittämään kahden "talon" eri järjestelmiä, ohjeistuksia ym.). Tällä hetkellä em. palveluita hankintaan Certiasta.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Kyllä lisää. Ehdotamme kuitenkin selkeää kannanottoa siitä, miten esim. paikallisuus voidaan huomioida tarjouspyynnössä tai miten ns. riskimaat voidaan poissulkea.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Jo nyt EU kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa tarjoajat antavat vakuutuksensa ESPD lomakkeella, mm. koskien hankintalain 80§:ssä tarkoitetuista rikoksista. Epäselväksi jäi, vaaditaanko vielä valitulta toimittajalta erillinen vakuutus ennen sopimusvaihetta vai riittääkö tarjouksessa (ESPD) annettu vakuutus?

Sinänsä muutosesitys on hyvä.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

Vähentää hallinnollista taakkaa etenkin ulkomaisten tarjoajien ja kotimaisten tarjoajien ulkomaalaisten hallitusten jäsenten osalta.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Esitetty muutos lisää avoimuutta, mutta samalla myös hankintayksiköiden työmäärää. Joissakin tilanteissa pakollinen ilmoitusvelvollisuus ei ole mielestämme tarkoituksenmukainen. Esim. väliaikaisten hankintojen toteuttamisen tilanteessa olisi hyvä, jos suorahankinnasta ei tarvitsisi tehdä pakollista ilmoitusta. Usein näiden osalta aloitetaan saman tien varsinaisen hankinnan kilpailutus. Tämä lisää taas ns. "turhien" valitusten riskejä, ja sotkee käynnissä olevaa prosessia.

Jälki-ilmoitukset lisäävät hankintayksiköiden työkuormaa. Sanktiointi tuntuu kohtuuttomalta, koska ilmoitus voi jäädä tekemättä esim. epähumiossa ja kiireessä. Huomautus olisi riittävä seuraamus.

Muut huomiot

- Olisi toivottavaa, että joku erillinen taho voisi kerätä tietoa suoraan julkisista hankintapäätöksistä, jotta jälki-ilmituksista voitaisiin luopua kokonaan.
- Liian tiukasti säännelty julkinen hankinta/hankintalaki on raskas ja byrokraattinen työkalu, eikä mahdollista parasta, hankintayksikköä palvelevaa tuotetta/palvelua.
- Valitusten määrä on jo nyt lisääntynyt, ja uudistus toisi jälleen lisää valitusperusteita.
- Hankintayksikkö pelkää, että se ei voi jatkossa itsenäisesti ja aidosti määrittellä hankinnan kohteen laatua, koska vaatimuksia joudutaan miettimään lieventävästi valitusten "pelossa"
- Nykyisellään hankintalaki edellyttää vaatimusten määrittelyä hyvin tarkasti. Vaatimusten selvittäminen tarjouspyyntövaiheessa on usein kohtuutonta ja jopa mahdotonta.
- Tarjouksen voi jättää taho, joka tarjoajana ei ole kyvykäs toimittamaan palvelua. Hankintayksikön oikeussuoja puuttuu kokonaan.

Pikkujämsä Sanna
Oulun yliopisto - Hankintapalvelut